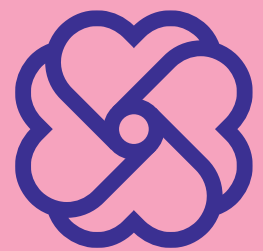

KUNTOUTUJAN

Oikeus valita

TERAPEUTTINSA

Kuntoutus
YRITTÄJÄT

SISÄLLYSLUETTELO

Oikeus hoitopaikan valintaan	3
Oikeus saada tietoa eri hoitovaihtoehtoista	3
Valinnanvapaus hyvinvointialueella	4
Esimerkki: fysioterapialähetteet	4
Yksityinen terveydenhuolto	5
Työterveyshuolto	5
Kelan vaativa lääkinällinen kuntoutus	6
Kelan kuntoutuspsykoterapia	6
Vakuutusyhtiöiden vastuulle kuuluva kuntoutus	7
Vapaaehtoiset sairaskuluvakuutukset	7
On tärkeää kysyä valinnanvapauden laajuudesta	7

KUNTOUTUJAN OIKEUS HOITOPAIKAN VALINTAAN ERI TILANTEISSA

Tämän oppaan tarkoitus on jakaa suomalaisille tietoa kuntoutujan oikeudesta valita hoitopaikkansa erilaisissa terapiaan liittyvissä tilanteissa. **Opas on myös tarkoitettu jaettavaksi asiakkaille.** Opasta voi käyttää myös muussa terveydenhuollossa, sekä tiedon jakamiseksi kaikissa terveydenhuoltoon

liittyvissä valinnanvapausilanteissa. Opas keskittyy terapiapalveluiden yhteydessä yleisesti esille nouseviin valinnanvapauskysymyksiin. Asiakkaan oikeus valita hoitopaikkansa nousee usein esille vasta, jos kuntoutuja osaa itse kysyä asiasta.

KUNTOUTUJALLE KUULUU OIKEUS SAADA TIETOA ERI HOITOVAIHTOEHDOISTA

Kuntoutujalle kuuluu oikeus saada tietoa eri hoitovaihtoehtoista. Vasta sen jälkeen, kun kuntoutuja on saanut riittävät tiedot, voi hän tehdä päätöksen jatkohoidosta täysin omista lähtökohdistaan. Tämä pätee kaikkeen terveydenhuoltoon, ja perustuu lakiin potilaan asemasta ja oikeuksista (potilaslain pykälät 5 § ja 6 §). Potilaan tiedonsaantioikeuteen kuuluu myös oikeus saada tietoa siitä, missä hoitoa voidaan jatkaa. Julkisessa terveydenhuollossa tämä tarkoittaa sitä, että asiakkaalle on aina annettava tieto siitä, miten potilaalle sopivat lääkinällisen kuntoutuksen palvelut on hyvinvointialueella järjestetty. Jos hyvinvointialueella on käytössä palveluseteli tai ostopalvelu yksityiseltä sektorilta, tulee näistä aina antaa kuntoutujalle tieto.

Palvelusetelin tai ostopalveluiden olemassaolosta on siis aina kerrottava, vaikka palveluseteliä tai ostopalvelua ei kyseiselle kuntoutujalle tässä tapauksessa tarjottaisikaan. Potilaan tiedonsaantioikeus perustuu potilaslain pykälään viisi.

Hoito yhteisymmärryksessä potilaan kanssa

Potilaslain 6 § määrää puolestaan, että potilasta on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Jos potilas kieltäytyy tietyistä hoidosta tai hoitotoimenpiteestä, häntä on mahdollisuuksien mukaan hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan muulla lääketieteellisesti hyväksyttävällä tavalla. Potilaan tahdosta poikkeavalle hoidolle on siten löydettävä laissa säädetyt perusteet.

Käytännössä monesti terveydenhuollossa on käytössä ”maksaja päättää” -periaate. Tämä tarkoittaa sitä, että vaikkei kuntoutujan tarvitse hyväksyä hänelle esitettyä jatkohoitoa, voi jatkohoidon joutua kustantamaan omista varoistaan. Tästä jäljempänä lisää.

Kuntoutuksessa sinulla on oikeus saada:

1. Sinua hoitavalta terveydenhuollon ammattihenkilöltä tietoa eri hoito- ja hoitopaikkavaihtoehtoista.
2. Sairaanhoitopiiriltä ja hyvinvointialueelta tieto palvelusetelin olemassaolosta tai siitä, ettei hyvinvointialueesi ole ottanut palveluseteliä käyttöön.
3. Kopio sinulle myönnetystä lähetteestä mukaasi esimerkiksi jatkohoitoa varten.
4. Valita sinua hoitava terapeutti, kun maksat itse hoidosta.
5. Tietoa siitä, kuinka laajasti saat valita kuntouttajasi työterveyshuoltosi tai liikenne- ja tapaturmavakuutuksesi kautta toteutuviissa palveluissa.

HYVINVOINTIALUE PÄÄTTÄÄ, KUINKA LAAJA VALINNANVAPAAUS SEN ALUEELLA ON

Julkisessa terveydenhuollossa korostuu kansalaisten hallintolain mukainen yhdenvertainen kohtelu. Tämä tarkoittaa sitä, että kaikille asiakkaille on annettava yhdenvertaisesti tieto käytössä olevista hoitovaihtoehdoista. Lähtökohtaisesti terveydenhuolto ja lääkinällinen kuntoutus on hyvinvointialueen päätettävissä. Alueen asukkaalla on oikeus perustuslain ja potilaslain takamaan hyvään hoitoon, mutta alueen päätettäväksi jää miten se toteutetaan.

Kuntoutujan valinnanvapaus on laajimmillaan itse maksettavissa palveluissa. Hoitohenkilökunnan tehtäväksi jää tällöin esittää kuntoutujalle potilaslain 5 §:n mukaisesti hoitovaihtoehdot, mutta asiakas päättää itse missä jatkohoito toteutetaan, paljonko se mahdollisesti maksaa ja kenen kanssa hoidossa halutaan edetä. Julkisissa palveluissa kuntoutujaa tulee informoida myös, mutta lopullinen päätösvalta julkisen hoidon toteutustavasta jää alueelle itselleen.

“ **Palvelusetelin tai ostopalveluiden olemassaolosta on aina kerrottava.** ”

Esimerkki: Fysioterapialähetteet

Sairausvakuutuslaki sallii nimenomaisesti erikseen myös julkisessa terveydenhuollossa kirjoitetun lääkärin määräyksen fysioterapeuttiseen tutkimukseen ja hoitoon (sairausvakuutuslaki 3:3 § 3. mom). Fysioterapialähetteiden osalta alueen päätösvalta voi tarkoittaa sitä, ettei asukkaalle välttämättä kirjoiteta lähetettä yksityiseen fysioterapiaan. Julkisen terveyskeskuksen lääkäri voi siten laillisesti kieltäytyä kirjoittamasta Kela-korvattavaa lähetettä. Mitään velvollisuutta kieltäytymiseen ei kuitenkaan lain nojalla ole. Lääkärin on täysin sallittua kirjoittaa lähete yksityiselle sektorille.

VINKKI

Asiakas voi itse kysyä, onko alueella käytössä palveluseteliä tai alueen kilpailuttamia palveluntuottajia, joista voisi valita. Palveluseteliä tulee tarjota samoin perustein kaikille sitä vastaavaa palvelua tarvitseville. Kaikkia alueen asukkaita tulee kohdella sosiaali- ja terveydenhuollossa yhtäläisesti.

KUN MAKSAJANA ON KUNTOUTUJA ITSE

Hoidostaan itse maksavien asiakkaiden valinnanvapautta on joissain tapauksissa saatettu pyrkiä supistamaan myös yksityisessä terveydenhuollossa. Tämä saattaa ilmetä yksinkertaisimmillaan esimerkiksi siten, ettei asiakkaalle luovuteta lainkaan tulostettua lähetettä, jonka tämä voisi ottaa mukaansa ja viedä uuteen hoitopaikkaan. EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen nojalla asiakkaalla on aina oikeus pyytää ja saada lääkärin kirjoittama digitaalinen tai paperinen lähete mukaansa, koska lähete on asiakkaan henkilötietoja sisältävä asiakirja. Jos rekisterinpitäjä kieltäytyy, voi asian viedä tietosuojaavaltuutetun ratkaistavaksi osoitteessa www.tietosuoja.fi. Tulevaisuudessa myös sähköinen lähete voi seurata asiakasta kaikkialle Kanta-arkiston kautta, mutta toistaiseksi sähköiset läheteet ovat olleet vain yrityksen, konsernin tai ketjun sisäisiä.

VINKKI

Mikäli rekisterinpitäjä (esimerkiksi hyvinvointialue) kieltäytyy luovuttamasta pyydettyä lähetettä tai viivyttelee tarpeettomasti sen antamisessa, voi lähetteen kirjoittajan toiminnasta kannella Tietosuojaavaltuutetun toimistolle (www.tietosuoja.fi), joka on Suomessa toimivaltainen valvontaviranomainen. Viivyttely saattaa johtaa lähetteen kirjoittajalle määrättävään rangaistusluontoiseen seuraamusmaksuun.

TYÖTERVEYSHUOLLOSSA

Työterveyshuollossa hoitopaikka riippuu lähtökohtaisesti siitä, kenen kanssa työnantajalla on työterveyshuoltosopimus. Kela edellyttää, että kaiken sairausvakuutuslain perusteella korvattavan hoidon on tapahduttava lähtökohtaisesti yhden ja saman sopimusosapuolen kautta. Näin ollen mahdolliset työterveyshuollossa korvattavat jatkohoidot on hoidettava työnantajan työterveyshuollon sopimusosapuolen ehdoilla.

Toisinaan työterveyshuollossa annetaan myös läheteitä itse maksettavaan hoitoon. Tällöin hoitopaikan valinnan suhteen asiakkaalla on samat oikeudet kuin muutenkin itse maksettaessa. Mikäli työnantaja on järjestänyt työntekijöilleen työterveyshuoltoa täydentävänä terapiaedun, määräytyy valinnanvapaus työnantajan päätöksen ja järjestämistavan mukaisesti.

VINKKI

Työnantaja voi kysyä työntekijöiden valinnanvapaudesta ja työterveyshuollon yhteistyöverkostoista jo kilpailuttaessaan työterveyshuollon palveluita. Asiakkaan laaja valinnanvapaus voi olla kilpailuttu työterveyshuolto- palvelujen tarjoajalle.

KELAN VAATIVASSA LÄÄKINNÄLLISESSÄ KUNTOUTUKSESSA

Kansaneläkelaitos toteaa vaativan lääkinällisen kuntoutuksen sopimuksissa, että asiakas valitsee hoitopaikan Kelan kilpailuttamista palveluntuottajista.

Käytännössä Kelan vaativassa lääkinällisessä kuntoutuksessa valinnanvapaus ei ole täysin rajoittamaton. Joissakin hankinnoissa Kela on ilmoittanut edellyttävänsä asiakasta valitsemaan hoitopaikkansa sen Kelan kilpailuttaman kuntaryhmän alueella, jossa kuntoutujan kotikunta sijaitsee. Kelan kilpailuttamat kuntaryhmät ovat yleensä sitä pienempiä, mitä tiheämmin asutusta alueesta on kyse. Jos hoitoa ei voida asiakkaan tarpeita vastaavalla tavalla järjestää asiakkaan kuntaryhmän alueella, voi asiakas siirtyä sen ulkopuolelle hoitoon.

Edellä mainittu rajoite koskee kuitenkin vain tilanteita, joissa kuntoutuja siirtyy itse kotikuntansa ulkopuolelle. Kotikäyntien (tai muiden asiakkaan arkiympäristössä tehtävien kuntoutuskäyntien) osalta asiakas voi valita ilman rajoituksia kaikista niistä palveluntuottajista, joilla on Kelan sopimuksen perusteella oikeus tuottaa kotikäyntipalveluita kuntoutujan kotikunnan mukaisen kuntaryhmän alueella.

Kelan palvelut ovat käytännössä olleet kuitenkin monesti kirjallisten ohjeiden tiukkaa sanamuotoa joustavampia. Asiakkaan valinnanvapauden toteutuminen vaativassa lääkinällisessä kuntoutuksessa saattaa käytännössä riippua asiakkaan omasta aktiivisuudesta.

KELAN KUNTOUTUSPSYKOTERAPIA JA TERAPEUTIN VALINTA

Kelan kustantamaa psykoterapiaa järjestetään myös kuntoutuspsykoterapiana vaativan lääkinällisen kuntoutuksen ohella. Kuntoutuspsykoterapiassa asiakas maksaa omavastuuosuuden itse. Kelan osuuden maksamisen edellytyksenä on ainoastaan se, että valittu terapeutti on Kelan listalleen hyväksymä kuntoutuspsykoterapiaa antava terapeutti. Hoitoa antava terapeutti myös nimetään Kelan antamassa päätöksessä. Kuntoutuspsykoterapiassa asiakkaalla on siis hyvinkin laaja valinnanvapaus, koska Kelan hyväksymiä terapeutteja on useita.

Samanlaista yksittäiseen terapeuttiin asti ulottuvaa lakiin pohjautuvaa valinnanmahdollisuutta ei ole välttämättä muussa kuntoutuksessa. Toki kaikessa kuntoutuksessa asiakas pyritään saattamaan tämän toivoman

terapeutin vastaanotolle, mutta kaikkia asiakkaan yksittäistä terapeuttia koskevia toiveita ei välttämättä pystytä sellaisenaan aina toteuttamaan. Pääsääntöisesti tuttua terapeuttia erikseen kysyvä asiakas on kuitenkin tässäkin vahvoilla.

VINKKI

Kelan kotisivuilta löytyy palveluntuottajahaku, josta tulisi ilmetä, kenellä on oikeus tarjota kuntoutusta asiakkaan kuntaryhmän alueella.

AJANTASAINEN TIETO
Kelan kuntoutusasiakkaan valinnanvapaudesta löytyy 1.1.2023 alkaen Kelan kulloinkin voimassa olevan palvelukuvauksen kohdasta 3.1 "Asiakkaan oikeus valita palveluntuottaja".

VARMIN TIETO
Kelan palveluntuottajahaun ohella saadaan paikkakunnalla toimivalta palveluntuottajalta itseltään.

Kelan keväällä 2019 Kuntoutusyrittäjille antaman vastauksen perusteella myös matkakustannusten korvaus voi olla yksi peruste, joka rajaa asiakkaan valinnanvapautta. Kelan vastauksen mukaan: "Asiakkaiden ohjaus palveluntuottajan valintaa koskien noudattaa nykyistä sairausvakuutuslain mukaista matkakorvauskäytäntöä, jonka mukaan asiakkaan terapiamatka on korvattu asiakkaan oman asuinkunnan alueelle tai yhdistettynä esimerkiksi työmatkan yhteyteen."

VAKUUTUSYHTIÖIDEN VASTUULLE KUULUVASSA KUNTOUTUKSESSA (LIIKENNE- JA TAPATURMAVAKUUTUKSET)

Vakuutusyhtiöillä on liikenne- ja tapaturmavakuutuslakien mukaisesti oikeus ohjata vakuutettu vakuutusyhtiön valitsemaan hoitopaikkaan. Hoitopaikan on oltava kuitenkin sellainen, jossa vahingoittunut saa korvattavan vahingon edellyttämän hoidon.

Vaikka vakuutusyhtiöllä onkin lain nojalla täysi oikeus ohjata tiettyyn hoitopaikkaan, on asiassa vakuutusyhtiöiden välillä ollut kirjavaakin käytäntöä. Osa vakuutusyhtiöistä on sallinut asiakkaan valita hoitopaikkansa, mikäli tämä on ilmaissut vakuutusyhtiölle haluavansa hoitoon johonkin tiettyyn paikkaan.

Tällöin vakuutusyhtiö tekee joko sopimuksen hoidosta hoitopaikan kanssa suoraan, tai vaihtoehtoisesti edellyttää asiakasta tekemään sopimuksen hoidosta ja myös maksamaan hoidon alkuun itse. Tällöin vakuutusyhtiö on korvannut asiakkaan maksaman hoidon asiakkaalle jälkikäteen. Tämä malli edellyttää käytännössä asiakkaalta kykyä maksaa hoito ainakin osittain, eikä se siten aina sovi kaikille.

VINKIT

Toisinaan vakuutusyhtiöiden antama valinnanvapaus riippuu siitä, onko kuntoutujan alueella vakuutusyhtiön sopimuskumppaneita vai ei. Osa vakuutusyhtiöistä edellyttää sopimuskumppaniensa käyttöä aina, kun sellainen alueelta löytyy. Tällöin asiakkaan valinnanvapaus saattaa kaventua.

Asiakkaan valinnanvapaudesta voidaan kysyä jo ennen vakuutuksen ottamista, eli jo vakuutusyhtiöiden palveluita kilpailutettaessa. Laajempi valinnanvapaus voi olla yksi peruste yhtiön valitsemiselle.

VAPAAEHTOISET SAIRAUSKULUVAKUUTUKSET

Vapaaehtoisissa vakuutuksissa asiakkaan valinnanvapaus ja maksettava korvaus määräytyy vakuutusehtojen mukaisesti. Mahdollisesta hoitopaikan valintaan liittyvästä valinnanvapaudesta kannattaa siis kysyä jo vakuutuksia vertailtaessa. Sopimusehtojen muutos ei käytännössä onnistu kuluttaja-asiakkaan puolelta.

ON TÄRKEÄÄ KYSYÄ VALINNANVAPAUDEN LAAJUUDESTA

Valinnanvapauskysymykset voivat olla hyvin moninaisia, eikä yleistä valinnanvapautta ohjaavaa lainsäädäntöä ole. Terveystieteiden osalta lainsäädäntö on potilaan informointia ohjaava potilaslain 5 §, jonka mukaan asiakkaalle on annettava riittävä selvitys eri hoitovaihtoehdoista.

Käytännössä oman hoitopaikan valintaan voi asiakas vaikuttaa parhaiten kysymällä hoitopaikan valintamah-

dollisuuksistaan itse. Jos asiakas maksaa palvelun itse, on valinnanvapauden varmistaminen täysin selvää. Jos maksaja on esimerkiksi Kela tai vakuutusyhtiö, saattaa oman hoitopaikan valitseminen edellyttää asiakkaalta jonkin verran omaa aktiivisuutta.

Kuntoutus
Y R I T T Ä J Ä T

Kuntoutusyrittäjät

Suomen Kuntoutusyrittäjät ry
Nuijamiestentie 5 B
00400 Helsinki
info@kuntoutusyrittajat.fi
www.kuntoutusyrittajat.fi

Tämän oppaan tarkoitus on jakaa suomalaisille tietoa kuntoutujan oikeudesta valita hoitopaikkansa erilaisissa terapiaan liittyvissä tilanteissa. Opas on myös tarkoitettu jaettavaksi asiakkaille.

    Kuntoutusyrittäjät

Kuntoutuspalveluja tarjoavat terveydenhuollon ammattihenkilöt. Näitä ovat mm. fysioterapeutit, psykoterapeutit, puheterapeutit, toimintaterapeutit, ravitsemusterapeutit sekä musiikkiterapeutit ja audionomit (terveydenhuollon taustakoulutuksella).

Suomen Kuntoutusyrittäjät edustaa kuntoutuksen yksityisiä palveluntuottajia valtakunnallisesti. Teemme Suomesta hyvän maan toimia kuntoutusalan yrittäjänä ja pidämme esillä asiakkaan oikeutta valita terapeuttinsa.